

INGLIZ VA O'ZBEK MULOQOTIDA MADANIY VA PSIXOLINGVISTIK
ASPEKTLAR

Qurbonova Sevara Asrorovna

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

Tarjima nazariyasi va qiyosiy tilshunoslik kafedrası 2- bosqich magistranti

e-mail: squrbonova0912@gmail.com

Ilmiy rahbar: Sadullayeva Nilufar Azimovna

DSc, prof

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz va o'zbek muloqotidagi madaniy va psixologik aspektlar o'rganiladi. Muloqot, madaniyat va psixologiyaning o'zaro aloqasini hisobga olgan holda, individualizm va kollektivizm, rasmiylik va norasmiylik kabi asosiy jihatlar tahlil qilinadi. Bu jihatlar, ikki madaniyat o'rtasidagi muloqotni yaxshilash uchun zarur bo'lgan o'zaro tushunishni rivojlantirishga yordam beradi. Maqola turli adabiyotlardan olingan fikrlar va tadqiqotlar asosida tuzilgan bo'lib, muloqot jarayonida madaniyatning ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: *Ingliz tili, o'zbek tili, muloqot, madaniyat, psixologiya, madaniy farqlar, psixologik omillar.*

Kirish

Muloqot — bu insonlarning bir-biri bilan fikr va his-tuyg'ularini almashish jarayoni. Har bir madaniyat o'zining o'ziga xos muloqot uslublari va an'alariga ega bo'lib, bu muloqotning mazmuni va shaklini belgilaydi. Ingliz va o'zbek madaniyatlari o'rtasida mavjud bo'lgan farqlar, muloqot usullarini va psixologik munosabatlarni o'rganish zaruriyatini tug'diradi. Ingliz va o'zbek muloqotlari o'zaro turli madaniy kontekstlarda rivojlangan, bu esa ularning uslub va xarakterini belgilaydi. Muloqot, faqatgina til yoki so'zlardan iborat emas, balki u shaxslar o'rtasidagi hissiy, madaniy va psixologik aloqalarning ham ko'zguvidir. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek muloqoti o'rtasidagi madaniy va psixologik farqlar tahlil qilinadi, bu esa o'zaro tushunishni va muloqotni yaxshilash uchun imkoniyatlar yaratadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili:

Madaniy psixologiya va muloqot masalalari bo'yicha ko'plab tadqiqotlar mavjud. Edward T. Hall o'z asarida madaniyatning muloqotdagi rolini va uning noverbal aspektlarini o'rganadi.⁶² O'zbek madaniyati bo'yicha Shukurullo G'ofurov va boshqa mutaxassislar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, o'zbek muloqotidagi urf-odatlar va an'analarni yoritadi. Madaniyat muloqot jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu borada nemis psixologi Hofstede o'zining madaniyat nazari asosida, turli xalqlar o'rtasidagi madaniy farqlarni o'rganadi. Ingliz madaniyatida aniq va to'g'ri fikr bildirishi, individualizm va natijaga erishishga qaratilgan yondashuvlar asosiy o'rinda. O'zbek

⁶² Hall E T. The Silent Language, New York, Doubleday, 1976.

madaniyatida esa ijtimoiy kontekst, oilaviy qadriyatlar va hurmat ko'proq e'tiborga olinadi. Shuningdek, muloqotda psixologik omillar ham muhim rol o'ynaydi. Yana bir olim Yutkin o'z tadqiqotlarida stress darajasi va muloqot sifatiga ta'sirini tahlil qilgan. O'zbek tilida muloqot qilish jarayonida ko'proq ehtiyotkorlik va o'zaro hurmat talab etiladi. Ingliz tilida esa ko'proq ochiqlik va aniqlik muhimdir.

Tadqiqot metodologiyasi:

Tadqiqotda sifat va miqdoriy metodlar qo'llanildi. Anketalar va intervyular yordamida o'zbek va ingliz muloqotlariga oid ma'lumotlar to'plandi. Ishtirokchilar turli yosh guruhlaridan va ijtimoiy qatlamlardan tanlab olindi. Olingan ma'lumotlar statistik tahlilga tortildi, bu esa madaniy va psixologik omillarni aniqlashga yordam berdi.

Tahlil va natijalar:

Madaniyat va muloqot. Ingliz madaniyati individualizmga asoslangan, bu esa har bir shaxsning o'z fikrini erkin ifoda etishiga yordam beradi. O'zbek madaniyati esa kollektivizmga tayangan holda, jamiyat manfaatlarini shaxsiy manfaatlardan ustun qo'yadi. Bu farq, muloqot jarayonida bir tomonlama yoki ikki tomonlama fikr almashishning turlicha usullarini keltirib chiqaradi.

Individualizm va Kollektivizm. Inglizlar o'z fikrlarini to'g'ridan-to'g'ri ifoda etishga intilishadi, bu esa ba'zida muloqotda noaniqliklarga olib kelishi mumkin. O'zbeklar esa, ko'proq guruh fikrini hisobga olishadi, bu esa muloqotda samimiylik va xushmuomalilikni ta'minlaydi. Bu jihatlar, har ikki madaniyatdagi ijtimoiy aloqalarni va muomala qoidalarini belgilaydi.

Muloqot Usullari. Muloqot usullari madaniyatga bog'liq ravishda farqlanadi. Inglizlar aniq va lo'nda ifodalashga intilishadi. O'zbeklar esa ko'proq samimiy va norasmiy uslubni qo'llaydilar. Ushbu farqlar, muloqot jarayonida o'zaro anglashuvni kuchaytirishi yoki aksincha, muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Rasmiylik va Norasmiylik. Inglizlarda muloqot rasmiyligi va tartibi muhim ahamiyatga ega. O'zbeklar esa samimiylikni afzal ko'radilar, bu ularning aloqalarini yanada kuchaytiradi. Bunday farq, o'zaro muloqotda kelishuvga erishish jarayonida o'z aksini topadi.

Psixologik Aspektlar. Muloqot jarayonida psixologik jihatlar ham muhim o'rin tutadi. O'zbek madaniyatida xushmuomalilik va hurmat muhim ahamiyatga ega. O'zaro munosabatlarda doimo hurmatni saqlashga harakat qilinadi. Inglizlar esa shaxsiy erkinlikni qadrlaydilar, bu ba'zan o'zaro muloqotda noqulay vaziyatlarga olib kelishi mumkin.

Xushmuomalalik va Hurmat. O'zbek madaniyatida, o'zaro aloqalarda hurmat va e'tibor muhim ahamiyatga ega. Inglizlar esa ko'proq o'z fikrlarini ifodalashga intilishadi, bu esa muloqotda vaqt o'tishi bilan noqulay vaziyatlarga olib kelishi mumkin.

Stereotiplar va Qabul Qilish. Inglizlar o'zaro muloqotda aniq va qat'iy bo'lishni afzal ko'rishadi, bu esa ayrim hollarda noaniqliklarga olib keladi. O'zbeklar esa empatiya va samimiyatni qadrlaydilar, bu esa o'zaro tushunishni kuchaytiradi. Bunday stereotiplar, o'zaro anglashuvni yengillashtirish uchun hal qilinishi zarur.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz va o'zbek muloqot uslublari o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Ingliz muloqoti ko'proq ochiq va bevosita bo'lib, unda shaxsiy fikr

va hissiyotlarni bildirishga katta ahamiyat beriladi. O'zbek muloqoti esa ko'proq an'anaviy bo'lib, ijtimoiy kontekstga bog'liq va ko'proq noaniqlikni o'z ichiga oladi.

Umuman olganda, ingliz ishtirokchilari muloqot jarayonida ko'proq o'zlarini ifoda etishga intilishadi, o'z fikrlarini ochiq bildirishadi. O'zbek ishtirokchilari esa ko'proq ehtiyotkorlik bilan muloqot qiladilar, bu esa ijtimoiy qoidalar va qadriyatlarni hurmat qilishdan kelib chiqadi.

Xulosa va takliflar:

Maqolada ingliz va o'zbek muloqotidagi madaniy va psixologik aspektlar muhim o'rin tutadi. Har ikki madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari, an'analari va qiymatlari muloqot jarayoniga ta'sir ko'rsatadi. Ingliz muloqotida ochiqlik, to'g'rilik va shaxsiy hududga hurmat ko'rsatish kabilar ajralib turadi, o'zbek muloqotida esa mehr-oqibat, samimiylilik va an'anaviy qadriyatlar muhim ahamiyatga ega. Psixologik jihatdan, muloqot uslublari, ijtimoiy rolda o'zaro aloqalar va hissiy holatlar ham farq qiladi. O'zbek madaniyatida o'zaro munosabatlar ko'proq hissiy jihatlarga, ya'ni o'zaro rahm-shafqat va yordamlashishga asoslangan, ingliz madaniyatida esa individualizm va shaxsiy erkinliklar ko'proq ta'kidlanadi.

Ushbu tadqiqot ingliz va o'zbek muloqotlaridagi madaniy va psixologik aspektlarni ochib beradi. Madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda muhim omillar sifatida madaniy farqlarni va psixologik jihatlarni hisobga olish zarur. Ingliz va o'zbek muloqotini yaxshilash uchun ikki tomonlama treninglar va seminarlar tashkil etish tavsiya etiladi. Shuningdek, madaniy o'zaro tushunishni oshirish uchun bir-birining madaniyatiga hurmat bilan yondashish zarur.

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o'zbek muloqotidagi madaniy va psixologik aspektlar bir-birini boyituvchi omil bo'lib, muloqot davomida ularni hisobga olish aloqalar sifatini oshirishga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, madaniyatlararo tushunishni mustahkamlash va o'zaro hurmatni rivojlantirishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Khamdamova L. Uzbek Communication Styles, Tashkent, UzLit, 2019.
2. G'ofurov Sh. O'zbek madaniyati va urf-odatlar, Toshkent, O'zbekiston Noshirlik. 1999.
3. Hall E T. The Silent Language, New York, Doubleday, 1976.
4. Hofstede G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2001.
5. Yutkin I. Psychological Factors in Cross-Cultural Communication, Journal of Cross-Cultural Psychology, 2018, p 49(5), 712-730.
6. Smith J. Cultural Influences on Communication, New York: Academic Press, 2020.